

Nr 174

Utlåtande i anledning av motioner om läkarutbildning för sjuksköterskor.

(2:a avd.)

Motionerna

I de likalydande motionerna I: 604 av fru Lilly Ohlsson och II: 671 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utredning av möjligheter för sjuksköterskor/sjukskötare och annan vårdpersonal att vinna tillträde till läkarutbildningen vid sidan om nuvarande antagningsförfarande och att samtidigt möjligheterna undersöks för inrättandet av en hälso- och sjukvårdslinje vid något av våra universitet för forskning i praktiskt vårdarbete.

Remissyttrandena

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet och kompetensutredningen.

Vad gäller frågan om rekryteringen till läkarbanan har socialstyrelsen den 14 september 1970 erinrat om att denna fråga under de senaste åren diskuterats med växande intensitet. Styrelsen har i skrivelse till utbildningsdepartementet den 26 augusti 1969 framhållit att tiden är mogen att ompröva antagningsformerna i syfte att bredda rekryteringen till läkarbanan och att det bl. a. är av särskilt intresse att skapa möjligheter för sjuksköterskor/sjukvårdare och annan vårdpersonal med praktisk erfarenhet av vårdarbete på lägre nivåer att vinna tillträde till läkarutbildningen vid sidan om nuvarande antagningsförfarande med hög betygskonkurrens. Styrelsen föreslår att vid antagning till de medicinska läroanstalterna en särskild intagningskvot reserveras för denna kategori. Denna kvotering avses endast tillämpad vid själva antagningstillfället och meritvärderingen och förslaget innebär inte inrättande av en särskild utbildningslinje för sjuksköterskor/sjukvårdare. Styrelsen har vidare erinrat om att kompetensutredningen i skrivelse den 16 januari 1970 till utbildningsdepartementet lagt fram förslag angående försöksverksamhet inom ramen för den s. k. fria kvo-

ten med början fr. o. m. intagningen till vårterminen 1971. Förslaget innebär att den fria kvoten som för de medicinska fakulteternas del maximerats till 15 % skall ökas till högst 30 %. Det ökade antalet platser inom den fria kvoten skall reserveras för dem som utöver kraven på behörighet kan åberopa minst tolv månaders erfarenhet av anställning (motsvarande) oavsett arbetsområde. Socialstyrelsen har vidare anfört i huvudsak följande.

I yttrande den 2 april 1970 över kompetensutredningens förslag understök styrelsen, att den delade kompetensutredningens allmänna uppfattning att praktisk erfarenhet var värdefull för eftergymnasiala studiers drivande och tillstyrkte en försöksverksamhet beträffande antagningssystemet. Emellertid ansåg styrelsen att utredningens förslag ej kunde tillgodogöra de intressen styrelsen hade att företräda.

Kompetensutredningen föreslog att samtliga typer av yrkes- och vårdnads- erfarenheter skulle tillgodoräknas. Styrelsen ansåg emellertid, att då meriter från yrkesverksamhet skulle läggas till grund för urval bland de sökande borde de meritgivande yrkesområdena klart definieras och den praktiska erfarenheten borde ha nära anknytning till den sökta utbildningen och den kommande yrkesverksamheten. Avsikten med föreslagen försöksverksamhet borde enligt styrelsens uppfattning vara att bredda rekryteringsunderlaget för socionom- och läkarutbildningen för att tillföra dessa utbildningar personer med praktisk erfarenhet från vårdområdet och lika stora förutsättningar för utbildningen och den kommande yrkesverksamheten som sökande med enbart höga betyg från gymnasiet.

Utredningen föreslog, att försöksverksamheten för det medicinska fältets del av tekniska skäl skulle begränsas till intagningen till karolinska institutet. Av bl. a. pedagogiska skäl ställde styrelsen sig tveksam till det lämpliga att placera alla som intogs i särskild fri kvot vid enbart en fakultet. En sådan koncentration kunde lätt leda till uppfattningen att en särskild läkarutbildningslinje hade inrättats för sjuksköterskor och motsvarande, en utveckling som styrelsen inte betraktade som önskvärd.

Socialstyrelsen tillstyrkte således föreslagen försöksverksamhet med ovan angivna begränsningar. Tidpunkten för försöksverksamhetens start borde dock enligt styrelsen framflyttas från en första intagning vårterminen 1971 till en första intagning höstterminen 1971.

I skrivelse den 27 maj 1970 till samarbetsnämnden för socialhögskolorna föreskrev Kungl. Maj:t att försöksverksamhet med vidgat tillträde till socialhögskolorna skulle anordnas fr. o. m. antagningen av studerande för läsåret 1970/71. Kungl. Maj:t avsåg att senare fatta beslut i frågan om försöksverksamhet vid urval bland sökande till läkarutbildning.

Den 11 juni 1970 avlämnade kompetensutredningen första delen av utredningens betänkande "Vägar till högre utbildning; behörighet och urval". Kompetensutredningen betraktar alla slag av gymnasial utbildning som i princip lämplig grund för fortsatta studier. Avslutade studier på någon av nya gymnasieskolans linjer föreslås ge allmän behörighet till högre utbildning. Också andra gymnasiala utbildningsvägar än gymnasieskolan bör ge allmän behörighet under förutsättning att utbildningen i fråga omfattar minst två år och är slutförd. Till denna grupp hör i dag sjuksköterskeutbildningen.

Kompetensutredningens förslag är för närvarande föremål för remissbehandling. Styrelsen har som ovan anförts tidigare föreslagit åtgärder för att

bredda rekryteringen till läkarutbildningen och för att underlätta för sjuksköterskor och annan vårdpersonal att vinna tillträde till medicinska studier. "Vägar till högre utbildning" innehåller en rad förslag till åtgärder som vidgar rekryteringsunderlaget för den högre utbildningen och som torde ge sjuksköterskor och annan vårdpersonal större möjligheter än hittills att konkurrera om utbildningsplatserna vid medicinsk fakultet.

Mot den bakgrunden och med hänvisning till vad tidigare anförts anser socialstyrelsen att de vid innevarande års riksdag väckta likalydande motionerna I: 604 och II: 671 i den del som angår möjligheter för sjuksköterskor/sjukskötare och annan vårdpersonal att vinna tillträde till läkarutbildningen vid sidan av nuvarande antagningsförhållanden inte nu bör föranleda någon särskild åtgärd.

Universitetskanslersämbetet har i yttrande den 24 augusti 1970 erinrat om nu gällande behörighetsvillkor för tillträde till medicinsk fakultet enligt Kungl. Maj:ts kungörelse 1967:450 och om möjligheterna för antagningsmyndigheten att med stöd av 17 § behörighetskungörelsen bereda sjuksköterskor utbildningsplats genom den s. k. fria kvoten. Ämbetet har vidare behandlat kompetensutredningens förslag av den 16 januari 1970 rörande försöksverksamhet med tillgodoräknande av praktisk yrkesverksamhet inom ramen för den fria kvoten bl. a. i vad avser antagningen till läkarutbildningen vid karolinska institutet. Ämbetet har i huvudsak anfört följande.

I sitt yttrande över kompetensutredningens förslag har ämbetet tillstyrkt försöksverksamhet vid karolinska institutet samt föreslagit att denna börjar höstterminen 1971.

Ämbetet har anfört, att en höjning av minimipoängen för antagning till läkarutbildning bör kunna accepteras, om utrymme därigenom vinnas för studerande som genom sin yrkesverksamhet eller på annat sätt kan bedömas ha bättre förutsättningar för utbildningen och den kommande yrkesverksamheten än sökande med höga slutbetyg från gymnasiet. Ämbetet har inte ansett det självklart att sådana bättre lämpade elever är att finna bland dem som redan uppfyller de formella kraven för behörighet genom gymnasiekompetens. I remissyttrandet understryker ämbetet det angelägna i att en försöksverksamhet inte begränsas till denna grupp.

I stället för den utformning av försöksverksamheten som kompetensutredningen förordat har ämbetet i sitt yttrande föreslagit en försöksverksamhet vid karolinska institutet med anknytning till de regler som gäller för vidgat tillträde till högre utbildning (SFS 1969:68). Sökande skall sålunda vara behörig att antas till läkarutbildning vid karolinska institutet, om han fyller 25 år senast under det kalenderår då han inskrivs, och varit yrkesverksam under minst fem år eller på annat sätt förvärvat motsvarande erfarenhet. Sökande skall därjämte uppfylla de särskilda förkunskapskrav som gäller för tillträde till medicinsk fakultet. Dessa är kunskaper motsvarande lägst betyget 2 på lärokurs som omfattar årskurserna 1—3 i gymnasiet i matematik, fysik och kemi samt i biologi lägst betyget 2 på lärokurs som omfattar årskurserna 2 och 3 i gymnasiet. Sökande skall slutligen ha läskunskaper i engelska motsvarande fordringarna för två årskurser i gymnasium eller fackskola.

Vad gäller urvalet bland behöriga sökande har ämbetet inte funnit det självklart att alla slag av yrkesverksamhet bör ges meritvärde. Ämbetet har sett det som rimligt att förutsätta att praktisk yrkesverksamhet med nära anknytning till kommande utbildning och yrkesverksamhet kan vara av värde, inte minst med hänsyn till den ökade studiemotivation studerande med dessa praktiska kunskaper kan beräknas ha. I yttrande har ämbetet också tillagt att det inte heller bör bortses från de värden, som dessa elevers praktiska erfarenhet tillför själva utbildningen.

Hithörande frågor behandlas vidare av kompetensutredningen i dess betänkande "Vägar till högre utbildning" (SOU 1970:21). Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Med stöd av det anförda förordar ämbetet att det motionsvis framförda förslaget om utredning av möjligheterna för sjuksköterskor m. fl. att vinna tillträde till läkarutbildningen vid sidan om nuvarande antagningsförfarande inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Kompetensutredningen har den 3 juni 1970 hänvisat till att frågan om sjuksköterskors tillträde till högre utbildning kommer att behandlas i utredningens huvudbetänkande. Detta betänkande avlämnades kort efter det att utredningen avgav sitt yttrande.

Det i motionerna framförda förslaget om en utredning angående inrättande av en hälso- och sjukvårdslinje vid något universitet för utbildning och forskning i praktiskt vårdarbete har avvisats av *socialstyrelsen*. Styrelsen har därvid i huvudsak anfört följande.

Utbildningen vid denna linje skulle inriktas på att få fram en ny personalkategori inom hälso- och sjukvården mellan läkare och sjuksköterska, benämnd läkarterapeuter. Härigenom skulle i Sverige komma att införas en tjänstetyp, motsvarande de fältskärer, som finns i Sovjetunionen, liksom de läkarassistenter, som diskuteras för bl. a. USA.

Utifrån de synpunkter styrelsen har att företräda kan styrelsen ej finna skäl till den ytterligare uppsplittring av personalorganisationen inom sjukvårdsområdet, som motionärerna föreslagit. Sjukvården har enligt styrelsens uppfattning f. n. inte behov av ytterligare en personalkategori i form av läkarterapeuter. Styrelsen anser, att den ökning i tillgången på läkare och sjuksköterskor, som framkommer som ett resultat av de stora satsningarna på utbildningssektorn under efterkrigstiden samt att de förändringar som vidtagits i utbildningsplanerna med en ökad successiv specialisering, kommer att i tillfredsställande grad tillgodose hälso- och sjukvårdens krav på differentiering och specialisering. Härför förutsättes naturligtvis att läkarutbildningen respektive sjuksköterskeutbildningen kan genom sina olika utbildningsgrenar m. m. anpassas till dessa krav, som också kommer att successivt förändras. Styrelsen förutsätter, att de inom bl. a. Spripågående utredningarna om personalstrukturen och personalbehovet inom hälso- och sjukvården skall ge underlag för ytterligare preciseringar härvidlag.

Vidare bör erinras om att U 68 har att särskilt uppmärksamma den eftergymnasiala utbildningsorganisationen inom vårdområdet. Inom denna utredning har för övrigt tillkallats en expertgrupp för utbildningssektorn för vårdyrken.

Socialstyrelsen anser liksom motionärerna att forskning i praktiskt vårdarbete bör ytterligare intensifieras. I en allt mer teknifierad sjukvårdssamhet blir frågan om det rätta vårdinnehållet av allt större betydelse och forskningsinsatser på det praktiska vårdarbetets fält blir allt mer angelägna. Också de starkt ökade kostnaderna inom hälso- och sjukvården är skäl för en ökad satsning härvidlag. Styrelsen anser emellertid inte att denna utökade forskning bör ske inom ramen för en särskild organisation. Den bör ske inom ramen för den forskningsorganisation som i dag finns vid universitetet och utanför. Medel härför bör ställas till förfogande via gängse kanaler, t. ex. det medicinska forskningsrådet.

De pedagogiska aspekterna på det praktiska vårdarbetet har tagits upp i yrkesutbildningsberedningens betänkande "Yrkesteknisk högskoleutbildning", (SOU 1970: 8), som för närvarande är under remissbehandling. Beredningen föreslår en vidareutbildningsorganisation för yrkesteknisk högskoleutbildning med syfte dels att ge vidareutbildning inriktad mot kvalificerade funktioner inom arbetslivet, dels att ge en ämnesutbildning av lärare inom vårdområdet. Emellertid har beredningen inte närmare analyserat i vilken utsträckning man kan utnyttja yrkesteknisk högskoleutbildning också för andra funktionärer. Utredningen framhåller, att det inom området för sjuk- och åldersvård bör bli en angelägen uppgift för huvudmännen att i samråd med socialstyrelsen undersöka dessa möjligheter. Härvid bör beaktas, anser yrkesutbildningsberedningen, att förslaget bl. a. öppnar möjligheter att utbilda personal för kvalificerade forsknings- och utvecklingsarbeten inom patientvårdens område.

Styrelsen vill även erinra, att en nordisk kommitté för närvarande utreder förutsättningarna för en sammordisk högre utbildning av sjuksköterskor. I dess kommande förslag torde forskningsaspekter komma att beröras.

Med stöd av det ovan sagda anser socialstyrelsen att de vid innevarande riksdag väckta likalydande motionerna I: 604 och II: 671 ej heller i denna del bör föranleda någon särskild åtgärd.

Universitetskanslersämbetet har anfört följande.

Ämbetet finner det inte helt klart vad motionärerna åsyftar med sitt förslag. Avsedd forskning torde innefatta bidrag från skilda fält, såsom medicin, ergonomi och samhällsvetenskap. Förslaget är inte närmare motiverat i motionerna.

Beträffande utbildning till exempelvis läkarterapeuter vill ämbetet framhålla att U 68 särskilt har uppmärksammat den eftergymnasiala utbildningsorganisationen inom vårdområdet. Sålunda har U 68 i juni 1970 tillkallat en expertgrupp för utbildningssektorn för vårdyrken. I direktiven för gruppens arbete framhålls bl. a. att en kartläggning av utbildningsbehovet bör innefatta dels en undersökning av om nuvarande utbildningslinjer är ändamålsenliga för de yrkesfunktioner som de främst är avsedda för, dels ett klarläggande av om ytterligare utbildningsbehov kan motivera helt nya utbildningslinjer. Vidare framhålls att kartläggningen bör avse sådana utbildningsbehov, som kan bedömas bli tillgodosedda i en framtida högskola, samtidigt som kartläggningen i de fall där det är speciellt påkallat, bör kunna ge underlag för eventuella åtgärder redan på kort sikt.

Utän närmare precisering av förslaget om en särskild linje för forskning i praktiskt vårdarbete finner ämbetet det svårt att bidra med ytterligare synpunkter.

Utskottet

Frågan om rekryteringen till läkarbanan och möjligheterna för sjuksköterskor/sjukvårdare och annan vårdpersonal att vinna tillträde till denna har varit föremål för diskussion och förslag under de senaste åren. Utskottet finner det angeläget med en breddning av rekryteringen men vill erinra om att kompetensutredningen i sitt betänkande "Vägar till högre utbildning" (SOU 1970: 21) bl. a. behandlat sjuksköterskornas tillträde till högre utbildning. Betänkandet är f. n. på remiss. Utskottet anser sig med hänsyn till det nu sagda inte ha anledning föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära den av motionärerna önskade utredningen av möjligheterna för sjuksköterskor/sjukvårdare och annan vårdpersonal att vinna tillträde till läkarutbildningen vid sidan om nuvarande antagningsförfarande.

Motionärerna har föreslagit att den begärda utredningen skall behandla även frågan om möjligheten att inrätta en hälso- och sjukvårdslinje vid något universitet för forskning i praktiskt vårdarbete. Avsikten synes vara att vid denna linje även skall bedrivas utbildning bl. a. för s. k. läkarterapeuter. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att 1968 års utbildningsutredning (U 68) i juni 1970 tillsatt en expertgrupp för utbildningssektorn för vårdfrågor. Gruppen skall bl. a. undersöka om ytterligare utbildningsbehov kan motivera helt nya utbildningslinjer. Med hänsyn härtill anser sig utskottet inte heller böra föreslå riksdagen att göra någon framställning till Kungl. Maj:t om en särskild hälso- och sjukvårdslinje vid något av våra universitet.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna I: 604 och II: 671.

Stockholm den 10 november 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 172.

Särskilt yttrande

av fru Gradin (s) som anfört:

”Kompetensutredningens förslag om en försöksintagning vid medicinska fakulteten vid Karolinska institutet av sökande, som får tillgodoräkna sig praktisk yrkesverksamhet, täcker vad motionärerna velat med sitt utredningsyrkande. Socialstyrelsen har tidigare på liknande sätt föreslagit lättnader för vårdande personal att vinna inträde vid läkarutbildningen. Då förstnämnda förslag nu remissbehandlas, är motionärernas önskemål i denna del redan tillgodosett.

Beträffande utredningskravet om inrättandet av en hälso- och sjukvårdslinje med möjligheter till forskning i praktiskt vårdarbete, torde några åtgärder med sikte på en dylik linje inte ha vidtagits vid något universitet. Socialstyrelsen bekräftar angelägenheten av sådan forskning och utbildning på universitetsnivå.

Rationaliseringen inom hälso- och sjukvården behöver stöd i utforskning av hur primärvården utformas för att goda resultat skall nås. Det praktiska vårdarbetet bör utforskas med hänsyn till sina psykologiska, sociologiska och pedagogiska komponenter. Det finns också en arbetssociologisk sida som kräver ökade insikter liksom vårdadministrationen och den yrkespedagogiska verksamheten som bl. a. omfattar hälsovårdsupplysningen. I framtiden behövs en speciell sjukvårdslinje i likhet med vad som redan förekommer exempelvis i USA och England.”